

800

L'ovella

(ALDC, VI, 1318. L'ovella)

L'ovella és un 'mamífer bòvid remugant, de cos cobert de llana, que es cria per la carn, la llet i la llana'; sovint designa la femella adulta per oposició al mascle (*marrà, mardà, moltó*) i a la cria (*anyell, xai, be, corder*).

El mot general és *ovella*, del llat. tardà OVĪCŪLA, dim. de OVIS 'ovella', i que presenta aquestes var.: [u]vella, amb pas de [o] > [u] en cat. or. i en alguns punts occ., com [u]veia 21, 26, 32, 55, 56, 59, 73, 84, amb iodització; *auvella*, amb diftongació de la vocal inicial per la freqüència del context *una* [u]vella (cf. Veny, 2013 b), *ourella* 120, amb dissimilació vocàlica, *auveia* 75, 77, 79-81, 83, amb iodització que, en el cas de *auvea* 70, 74, 76, 78, 82, passa al grau zero; *aovella* 140, 141 no ha sofert diftongació. La caiguda de la [β] ha provocat la var. *uella*, com en cat. antic (*noembre* < *novembre*, *Proença* < *Provença*) i modern (*moiment* < *moviment*, *païment* < *paviment*), convertida en *güella* 87, 93, 100, per epètesi de la velar (< *auella*), i en *auella* 10, 16, 103, 155, 156, 159, 175, 178, 181, 184, per la diftongació suara esmentada.

Avoia (s. XIII) sembla evolució d'una var. llat. *OVŪCŪLA, amb canvi de sufix; var. aferètica, *voia* 36.

Borrega 2, 162, 164, 166, 174, 189 és el f. de *borrec/borrego*, amb el suf. der. de -AECUS, i que etimològicament ha estat considerat un mot preromà (Schuchardt), o de creació expressiva,

basat en la manera de cridar l'animal (Sainéan), o més probablement un der. de *borra* < BŪRRA 'drap bast de llana' → 'fibra tèxtil que es considera rebuig', per la seva llana tendra (DECat).

Feda (s. XIII) prové de l'adj. FĒTA 'fecundada', que, substantivat, va passar a 'femella gràvida' i després, amb pèrdua del sema 'prenys', a 'ovella'.

Arresa 125, segona resposta al costat de 'ovella', sembla una adaptació de *res* (← cast.), amb addició de la -a de f. i pròtesi vocàlica originada pel context.

Altres mots de caràcter més local: *bena* 70-72, f. de *be* (s. XVIII), d'origen onomatopèic; *xaia* 18, 44, 46, f. de *xai*, d'origen expressiu, més que de IPSU AGNU, com volien Barnils i Griera; *cordera* 111, 141, 167, 172, "més jove" que l'ovella 111, "quan és jove" 141, "abans de criar" 172, f. de *corder* (s. XIV), del llat. vg. *CORDARIUS, der. de CORDUS 'tardà', aplicat a l'anyell nascut tardanament, però a través del mossàrab, com vol Coromines (DECat) o, més versemblantment, de l'arag. (Colón, 1997: 352-356).

Ovella és el mot general, amb diverses realitzacions fonètiques, la més interessant de les quals és *avoia*, que també remunta als orígens de la llengua, com el ross. *feda*, freqüent en documents d'aquesta àrea, des del s. XIII.

Són mots normatius *ovella*, *borrega*, des del DOrt, 1917; *xaia*, des del DIEC₂, 2007.

